

Entrevista a Kim: «Faig humor, sense haver-me plantejat mai ser humorista.»

Por Jordi Riera Pujal

Joaquim Aubert Puigarnau (Barcelona, 1941), «Kim», és un dels grans artistes del món de la il·lustració i del còmic al nostre país. És un home atractiu, agradable i **amb talent**, que no sembla que doni gaire importància als seus grans èxits professionals. És un autor de llarg recorregut que ha aconseguit connectar amb diverses generacions de lectors i ha pogut veure publicada la seva obra en altres idiomes. El nom de Kim ja és una llegenda vivent, és l'únic col·laborador que ha dibuixat setmanalment en tots els més de dos mil tres-cents números publicats fins ara d'**El Jueves**. Des del 1977 també manté la seva sèrie Martínez el Facha, on segueix dibuixant una sàtira esmolada sobre el moviment social i polític que representa la ultradreta.

L'autor continua com a creador de **vinyetes d'humor** i ja al segle XXI ha incorporat una segona faceta professional, com a **dibuixant de novel·les gràfiques**. En la seva llarga carrera ha obtingut guardons tan importants com el Gran Premi del Saló del Còmic de Barcelona, el Premi Nacional de Còmic (Generalitat de Catalunya) i el Premi Nacional del Còmic (Ministeri de Cultura d'Espanya).

Vibraciones, número 18, /3/1976

En aquesta entrevista realitzada a Kim per Humoristan, també es recullen algunes de les preguntes que li van fer Guille i Joan Ferrús (director i sotsdirector d'El Jueves), en una xerrada en línia que es va celebrar en exclusiva per als subscriptors de la revista.

Entrevista

Com van ser els teus inicis en el món del dibuix i de la pintura?

Vaig estudiar Belles Arts, tot i que no vaig acabar la carrera. L'oli era una tècnica que dominava. Amb un amic vaig treballar fent quadres per a botigues de mobles. Ens demanaven temes de cacera anglesa, de cavalls... Els quadres eren allargats i els regalaven quan els compraven tot un menjador. Teníem molta feina i ens fèiem una pintura amb dues hores. Ens pagaven mil pessetes (6 €). Treballava quan volia. En una setmana podíem arribar a guanyar 6.000 pessetes (36 €), que llavors eren molts diners. Podíem anar amb tren i passar el cap de setmana a París sense problemes. Alguns amics quan veien que fèiem aquells quadres horribles ens deien que era com prostituir-se. Els donava la raó, però gràcies a les pintures ens podíem regalar una bona vida. Va coincidir que quan els gustos van evolucionar i els quadres no interessaven, em van trucar per col·laborar a *Vibraciones*.

Va ser l'inici de la teva carrera com a historietista?

Sí, vaig començar a la revista *Vibraciones*, hi feia una historieta molt treballada. Era d'estil underground. Coneixia aquell tipus de dibuix perquè tenia un germà que estudiava Medicina als Estats Units i m'enviava unes publicacions d'aquest estil que aquí encara no havia vist ningú. Vaig conèixer les històries de Robert Crump i d'altres gràcies a ell. La diferència amb el que es feia aquí era que eren tebeos pensats per a gent gran. Em van encantar aquells dibuixos molt detallats, fets amb ploma, amb moltes ratlletes.

Com vas entrar a dibuixar per a la revista?

Tot va començar perquè tenia un amic que era el que feia la compaginació de *Vibraciones*, i

Vibraciones, número 25, /10/1976

Por Favor, número 132, 10/1/1977

Titanic, número 3, 1/9/1983

em va preguntar si m'atreviria a fer un còmic per a adults sobre música. Era una revista molt ben editada, amb bon paper i amb pàgines en color, que no era usual a l'època. Em va agradar la idea, però jo no he sigut mai gaire de música i li vaig dir que algú m'hauria de fer els guions. Vaig parlar del tema amb l'Àngel Casas, que era el director de la capçalera; devia ser després de la mort de Franco i va ser qui em va fer el primer guió. Vaig acabar fent una historieta cada mes.

En aquella època es va produir un boom de revistes i de moltes em trucaven. Publicacions com *Mata Ratos*, *Por Favor*, *Muchas Gracias*, *Rambla*... els interessava el que feia perquè era un tipus de dibuix diferent. Per a *El Papus* no hi vaig treballar mai. Em vaig trobar fent humor, sense haver-me plantejat mai ser humorista.

Com vas començar a col·laborar a *El Jueves*?

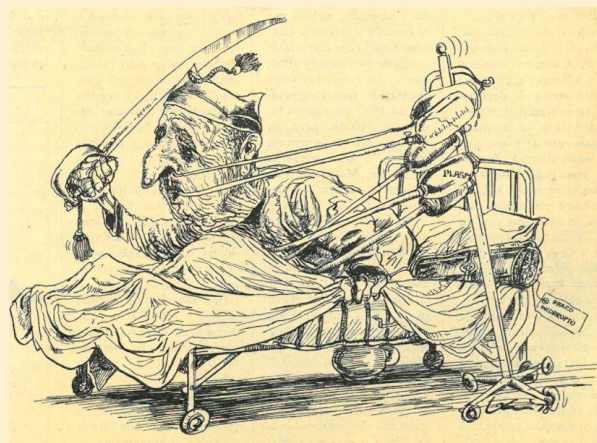
En Tom i en Romeu havien estat al *Mata Ratos*, i em van contactar perquè entrés a *El Jueves*. Era una revista molt senzilla, quasi feta amb paper de diari. Vaig dir que sí. Me'n vaig anar de vacances uns dies i quan vaig tornar em van dir que els anés a veure, que m'havia tocat un personatge molt bo per fer-ne una sèrie. S'havien repartit tot de personatges tipus Bruguera (el capellà, el progre, el mestre, el polític...), i a mi em va tocar el fatxa, que ningú havia volgut. Era una època en què els fatxes eren importants, encara que potser no tant com ara.

Eren bons temps per als professionals del llapis?

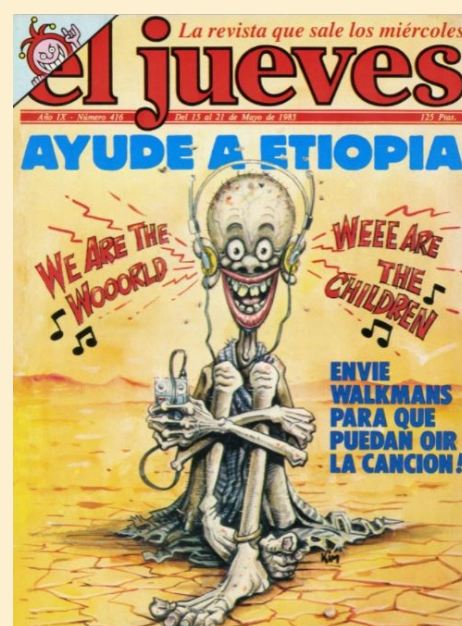
A totes les revistes tenien il·lustracions. Quan va sortir *Playboy* aquí, o *Penthouse* (0), que eren publicacions eròtiques, feien servir un paper molt bo, els dibuixos eren molt treballats i pagaven molt bé. Van ser uns anys que hi havia molta feina i et guanyaves la vida de meravella. Les revistes es venien bé i n'hi havia molta varietat. Després la majoria van anar desapareixent.

A la premsa diària també hi havia molta presència de dibuixos?

Tots els diaris tenien l'acudit de cada dia, alguns dos, i a més posaven il·lustracions als articles.

Por Favor, 2/12/1978

El Jueves, número 416, 15/5/1985

El Jueves, número 652, 22/11/1989

Ho pagaven bé. Ara la premsa ven molt menys i no hi ha diners per a aquest apartat.

Parla'ns d'alguns encàrrecs d'il·lustracions que et van fer, a part de la feina que feies per a les revistes...

N'hi ha molts: recordo una portada per al disc *Pel broc gros*, de la Trinca, o el cartell de *La quinta del porro*, de Francesc Bellmunt, on em van demanar una il·lustració amb una estètica americana de persecucions. De cartells de cinema en dec haver fet quatre o cinc. Amb jocs de taula vaig fer els dibuixos per un *El joc del segle*, de Joaquim Maria Pujal, que estava basat en un antic concurs emès per TV3 ⁽¹⁾. Em va fer gràcia col·laborar en el disc *La paja en el ojo ajeno: Anti logía de un milenio*, del grup A Palo Seko ⁽²⁾ Hi havia una cançó punk dedicada a *Martínez el Facha*.

Una de les grans seccions en què has col·laborat i en què has destacat a *El Jueves* és la doble pàgina central (el pòster). La idea del dibuix et venia donada de la redacció o era teva?

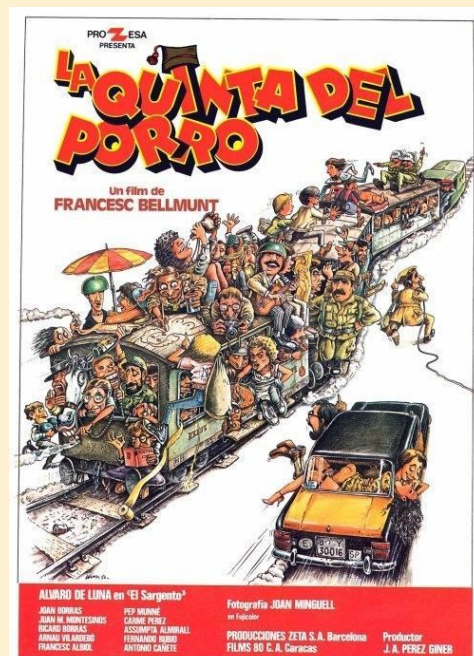
Normalment la idea me la donaven, encara que no sempre. Els pòsters, si me'ls demanaven amb temps, els feia a l'oli. Algunes il·lustracions que feia amb tela, les portava a redacció, on les escanejaven i feien un control per fer-ne una bona reproducció de colors.

Quines tècniques utilitzes habitualment?

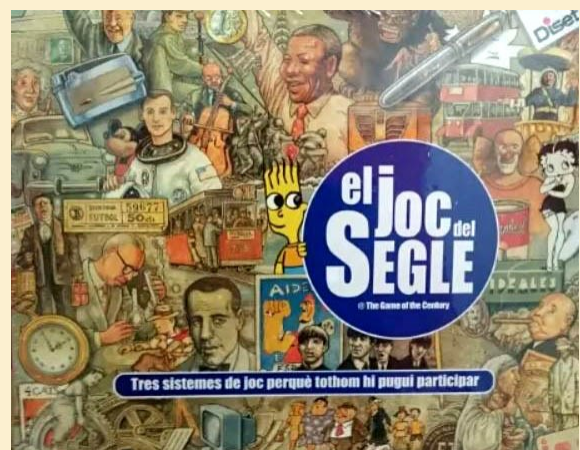
Havia fet molta il·lustració per a *Penthouse* i normalment era feta a l'oli, sobre paper o tela. És molt agraït. Per a mi és una pintura fantàstica, pots pintar-hi a sobre sense dificultats. El problema és assecar-la. Jo utilitzava un truc, treballava amb poca pintura sobre una tela que no tenia quasi relleu i hi aplicava uns esprais i l'endemà ja estava sec. Normalment soc bastant ràpid treballant. Un pòster el puc fer en unes set o vuit hores. Alguns els faig amb guaix. En d'altres, a vegades ho complemento amb l lapis pastel. És una tècnica en què ho taques tot i després amb una goma elèctrica (una mena de bolígraf gruixut que roda) vas traient-ne parts i surten llums. Quan l'acabes hi apliques una mica de color amb aquarel·la.

La Trinca, 1979

La quinta del porro, 1981

El joc del segle, 1999

Fa la sensació d'estar molt treballat. La tècnica me la va ensenyar l'Enrique Ventura, i l'he fet servir molt.

A finals dels anys setanta treballava molt i si havia d'entregar de pressa, ho feia amb aquarel·la i tinta xinesa. Els treballava a casa. Canviava l'estil depenent del tema, o més realista o més de còmic. A vegades si sortia algun paisatge urbà de Barcelona hi anava a prendre apunts. No era fàcil trobar la documentació a l'època d'abans d'internet, i si feies fotos el revelat podia trigar una setmana. M'agrada posar molts personatges en una il·lustració, si puc, i amb detalls que es puguin veure.

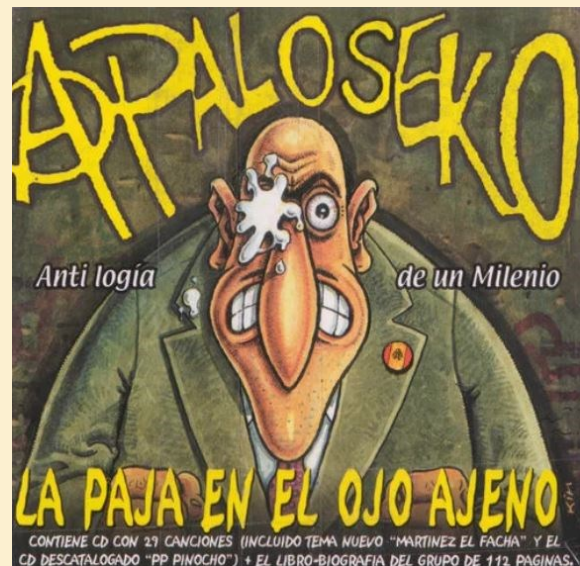
Amb quin format dibuixes?

Quasi sempre dibuixo a mida. Amb les mateixes mesures que sortiran reproduïdes a la revista.

Parlem dels inicis de Martínez el Facha...

Al principi de la sèrie vaig comentar que em veia incapaç de fer els guions. En Tom i en Romeu em van dir que no em preocupés, que els farien ells. A la primera aventura sortia el fill d'en Martínez, que no va a tornar a aparèixer mai. Primer el pare clavava una esbrancada al fill i després era ell qui acabava del tot borratxo. Recordo que llavors la redacció era molt caòtica, fins a les dotze del migdia no arribava ningú, i jo havia de fer la segona historieta. Necessitava el guió perquè havia de fer l'entrega, però cap dels dos havia arribat. Al final vaig optar per fer el guió jo mateix.

En principi a la sèrie havia de posar-hi molt de diàleg, per donar-hi vida, tal com es feia en les pel·lícules de Berlanga i Azcona. A mi se'm va ocórrer aplicar una mica l'estil de Bruguera a les historietes, amb un gag final, moltes garrotades i tots els personatges corrent. Després em van dir que era l'únic de la revista que creava unes historietes que sempre acabaven malament. Per a mi era el més normal en el món de l'humor. També m'agradava fer que a l'última vinyeta els personatges caiguessin cap enrere. Amb en Martínez tenia clar que no volia fer un fatxa cabró, volia un home que s'ho creia i que anava de bona fe. No un que posés bombes.

La paja en el ojo ajeno. A Palo Seko, 2001

Martínez el Facha, El Jueves, 1977

A poc a poc vas anar creant secundaris que van transformar una sèrie d'un personatge en una altra de protagonista coral.

Vaig haver d'anar afegint-hi personatges per donar més riquesa a la sèrie. Poc després de l'inici ja em vaig inventar un cap, que sí que era malvat, un *chaquetero*, que només es movia pels diners. Era el senyor Morales, un home que sempre busca l'interès personal. Un altre personatge és l'Adolfito, amb el seu bigotet, que sempre va cremat amb el tema de les dones. És un tap de bassa que no arriba a fer-s'ho mai amb cap noia. El mossèn argentí, el Padre Boccerini, va néixer a l'època de la dictadura argentina (3). *El Jueves* llavors pertanyia a Z, i l'editora estava plena d'argentins exiliats que venien a viure i a treballar a Barcelona. Varen crear per a Z revistes com el *Lib*. Recordo en aquella revista una mena de consultoria sexual, on una argentina es feia les preguntes i se les responia ella mateixa. Mentrestant hi havia quatre saques de correu de lectors noves cada dia que ningú no es llegeia.

Amb el mossèn se'm va ocórrer de crear un personatge argentí diferent. En comptes de ser algú d'esquerres que demanava asil polític aquí, era un paio de dretes. El capellà ha donat joc amb el seu interès pel menjar i les seves flatulències. Ara amb un papa argentí, tirant a progressista, ha tornat a agafar protagonisme per contraposició.

Fem una mica de safareig: la dona de Martínez, quan es va separar d'ell?

A l'època forta del moviment independentista català, se'm va ocórrer que s'emboicava amb un parlamentari semblant a Joan Tardà, d'ERC. Amb la pandèmia, però, van tornar a viure tots els personatges plegats en un pis o una casa. Potser hauria hagut de tenir clar com era aquest habitatge, però depenent de la historieta la faig d'una manera o d'una altra.

És més fresc i més divertit d'aquesta manera.

Sembla com una sítcom, en què has pensat com fer que tots els personatges conflueixin.

Vaig triar aquesta possibilitat, va ser complicat fer dibuixos i arguments amb el confinament i amb tots els personatges amb mascareta.

Martínez el Facha

Martínez el Facha, *El Jueves*, número 1620, 5/6/2008

La sèrie té seguidors que pertanyen als moviments d'ultradreta?

Sí que m'han vingut moltes vegades quan firmo exemplars, i alguns m'han comentat que eren falangistes dels d'abans. Persones grans que em deien que en quedaven pocs que seguissin creient en el «orgullo de ser español», i evidentment havies de seguir-los la veta.

Un cas curiós va ser en un 20-N, l'aniversari en què es recorda la mort de Franco. Van fer una trobada en una plaça de Madrid i van barallar-se entre ells diverses faccions. L'any següent es van plantejar de posar un servei d'ordre. Vaig agafar la idea i se'm va ocórrer que ho encarreguessin a italians, que venien aquí i acabaven pegant-se amb els de la manifestació. Un dia em ve un falangista que havia estat en aquella manifestació i va ser dels que va demanar al servei d'ordre que actués. I em demanava com sabia el que havia passat. Que si tenia algun informador de dins. Aquell home no s'ho creia quan li deia que m'ho havia inventat.

Les primeres historietes eren més tèniques i a mesura que passa el temps Martínez es va tornant un personatge més relaxat i com més enganyat pels altres.

El personatge va canviant en resposta a un entorn, que també va canviant. El dibuix també; em van dir que el nas afilat dels primers temps de Martínez cada vegada s'assemblava més al de l'actor José Sazatornil, però això no va ser volgut. Dibuixes cada setmana i no t'adones que hi ha una evolució. Per fer en Martínez, he de seguir l'actualitat, però les setmanes passen molt de pressa i a vegades costa de saber el tema que has de tocar.

Ens pots parlar dels projectes de portar les historietes de Martínez el Facha al cinema?

Va haver-hi quatre o cinc intents de fer-ne una pel·lícula. Es va fer una reunió a Madrid amb el guionista Rafael Azcona i va venir inclús el Saza. Una persona molt interessant. Em va dir que estaria encantat de fer de Martínez, i que molta gent li deia que s'assemblava al personatge.

Martínez el Facha

El Jueves, número 1030, 19/2/1997

Qui ho sap? Potser ara és un moment bo per a aquest tema, per la quantitat de pel·lícules que es fan basades en un còmic.

A YouTube es poden veure diversos vídeos de l'actor Manuel Manquiña fent de fatxa (4).

Estan molt bé. Sí, era una mena de prova, em van demanar permís i els vaig dir que fessin el que volguessin. No va tenir continuïtat.

Als anys noranta semblava que hi havia menys fatxes o que es feien notar menys en la vida pública. Va canviar l'interès per la sèrie?

Vaig fer-hi canvis i va adquirir importància el personatge del gendre, que era un vividor, un penques que no treballava. Potser era massa espavilat i queia malament. No va acabar de funcionar.

Potser dins l'esperit contracultural d'El Jueves el lector empatitza més amb els antiherois que amb gent a qui tot li surt bé.

Amb la sèrie m'han passat coses curioses. A vegades et trobes dibuixos que no recordes que has fet, vas a dinar a algun restaurant de Màlaga o a Madrid i t'hi trobes un Martínez emmarcat.

En alguns restaurants quan et coneixen et demanen un dibuix i després t'envien la foto de com ha quedat a la paret.

Recorda'ns alguna anècdota dels primers temps de la redacció d'El Jueves.

Durant uns anys anava a la redacció d'El Jueves, i hi feia el fatxa. Dinàvem junts amb en Romeu, en Gin o en Fer. Pagava la revista. En JL Martín anava més amb l'Oscar. Moltes vegades a la tarda hi havia partida de dòmino. Va ser un temps molt divertit, amb moltes festes, i es guanyaven diners amb la feina.

Durant uns anys amb l'Oscar, en Gin, en JL... participàvem a la fira del llibre de Madrid. Hi anàvem i ens pensàvem que no s'acostaria ningú. Va resultar que amb l'estand d'El Jueves es tornaven bojos. Eren uns temps en què encara no hi havia estands de còmics. Venien gentades i hi anàvem cada any. Ens allotjàvem a l'hotel Wellington, a prop de la fira, que era l'hotel dels toreros. Era un altra època.

Martínez el Facha, El Jueves, número 862, 1/12/1993

Martínez el Facha, El Jueves, número 1617, 14/5/2008

El Jueves, número 1087, 25/3/1998

En moltes de les teves vinyetes surten caricatures de personatges coneguts. Com abordes aquest tipus de dibuix?

A mi em costa molt fer bones caricatures, i aconseguir que s'assemblin al model. Hi ajuda molt si tens bones fotografies en què basar-te. És ideal que els personatges tinguin trets molt característics.

Has viscut temps difícils a la professió?

Per a mi va ser una època complicada la temporada en què no em van demanar el fatxa a *El Jueves* (5). Només hi feia un acudit setmanal. Per sort va coincidir en el temps que un agent de Madrid em va fer una exposició d'olis i vaig vendre'n moltíssims. També van sortir diversos originals de *L'art de volar*.

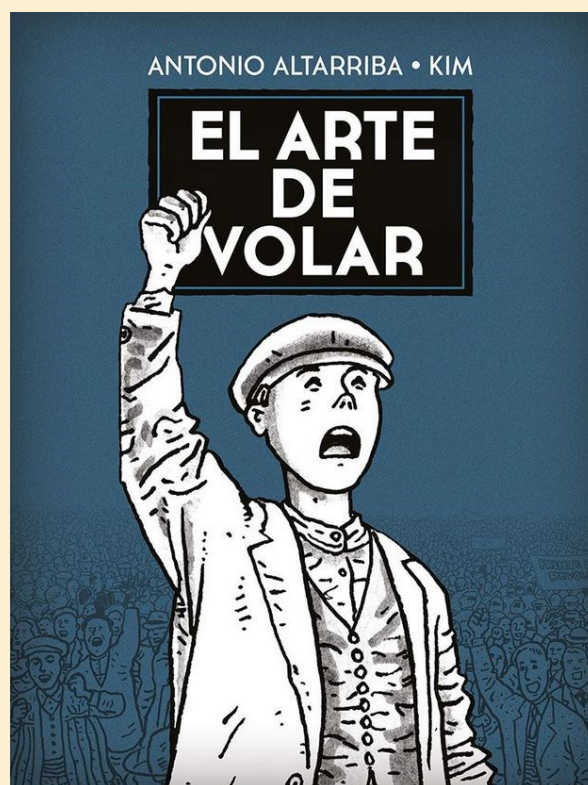
Has treballat fent còmic amb dos gèneres que es consideren molt diferents, el de l'humor i el de la novel·la gràfica?

L'humor està més a prop del periodisme. Els amants del còmic normalment no saben res dels humoristes.

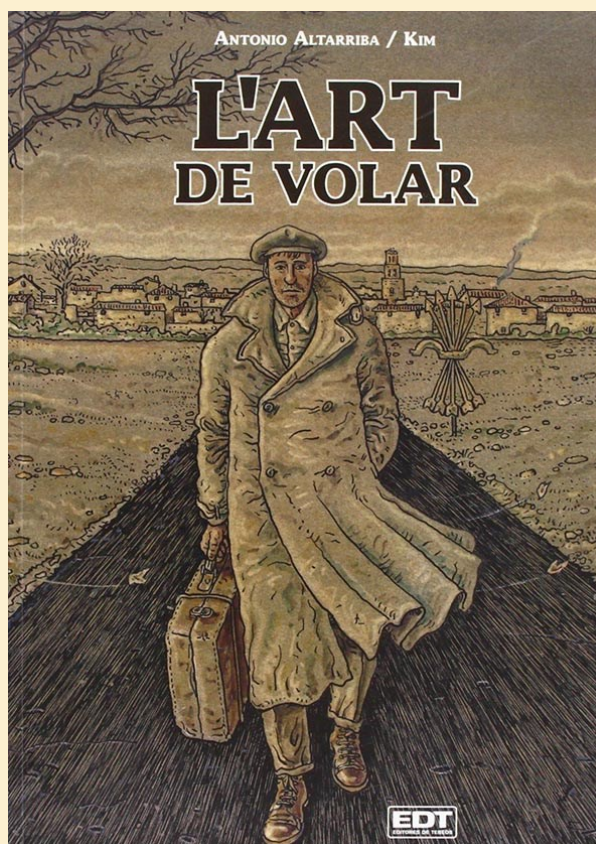
Com vas començar en el món de la novel·la gràfica?

Hi vaig entrar una mica per casualitat. Per a mi ha estat una experiència molt divertida. És un món totalment diferent del de l'humor. Em va trucar un dia el guionista Antonio Altarriba, que jo no recordava que havia conegut en un sopar de moltes persones. Em va proposar de dibuixar una obra dedicada a la vida del seu pare. Li vaig comentar que jo em dedicava a l'humor i que no feia històries dramàtiques en còmic. Al final vaig acceptar de provar-ho. Ell vivia a Vitòria i l'editor seria Paco Camarasa, que vivia a Alacant.

Quan l'Antonio em va enviar un guió molt gruixut, li vaig dir: «L'únic que us demano és que no ha hagi presses». No em vaig llegir tot el text, i vaig començar a treballar. Potser és poc professional, però si ho llegeixo tot i ja sé com continuarà, per a mi hi ha poca emoció. Penso que no transmeto tant l'emoció al lector. Primer em vaig plantejar les deu primeres pàgines. Quan el guionista em va preguntar si m'anava bé treballar així o havia de fer molts canvis en el dibuix, li vaig comentar que si un personatge

El arte de volar, 2009.

creixia en protagonisme o aprenia moltes més coses d'ell, tornava enrere i li canviava la cara. Al final vagi tardar quatre anys.

L'èxit de públic i crítica va ser molt gran. Aviat va fer un segon llibre conjunt. Aquesta vegada, dedicat a la vida de la mare d'Altarriba.

Al segon llibre, *El ala rota*, ja ho vam fer per parts des del principi, per a l'Antonio també va ser millor. Penso que jo ja dominava més aquest tipus d'històries i hi vaig fer menys errades.

A la teva tercera novel·la gràfica et decideixes a fer d'autor total.

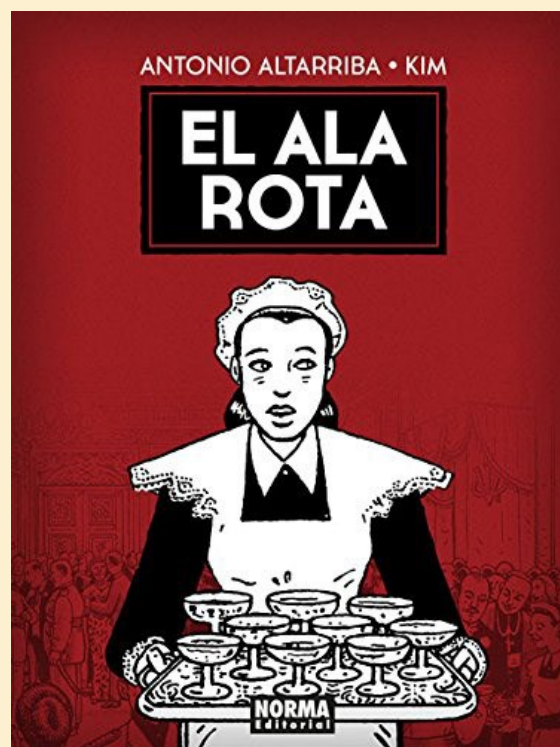
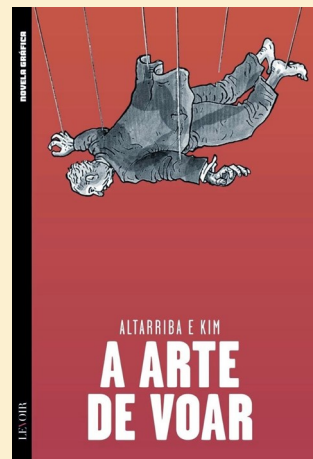
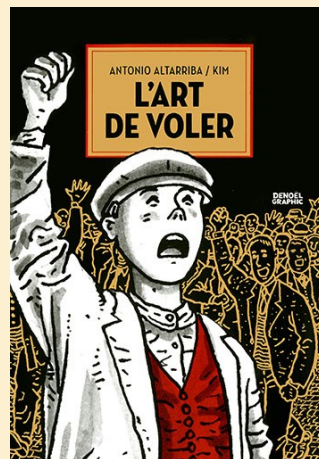
Nieve en los bolsillos ja va ser una història meua. Era autobiogràfica. Parla de quan tenia divuit anys i me'n vaig anar a treballar a Alemanya fent d'obrer. Tots eren treballadors més grans que jo. La idea em va venir a Angulema, en una trobada amb tot de dibuixants. Vaig parlar amb un alemany i li vaig dir que havia viscut un any al seu país, en una zona industrial i de molta neu. Ell em va animar a fer-ne una novel·la gràfica, perquè els alemanys ja no se'n recordaven de la quantitat d'espanyols que havien anat a treballar al seu país en aquella època. Vaig començar a pensar-hi, llavors només tenia dibuixos de l'alberg i de la gent. Vaig anar estirant el fil, sense cap guió acabat, i m'anaven sortint històries. Ho anava fent en plects de deu pàgines. Em va agradar molt dibuixar-ho. Ho vaig acabar en dos anys.

És molt diferent fer una historieta de dues pàgines d'humor que una de més de dues-centes pàgines realista. Quines sensacions tens quan treballes?

Els dibuixants semblen monjos de l'època medieval, que treballaven tancats en una biblioteca. És una professió molt bèstia en aquest sentit. Hi ha dibuixants de còmic que poden estar amb una vinyeta tot un dia.

Parlem del tema de la documentació en els temps d'Internet.

Quan vaig entrar en el món de la novel·la gràfica, amb *El arte de volar*, necessitava molta documentació. Jo no treballava amb ordinador.

El ala rota, 2016

Nieve en los Bolsillos. Alemania 1963, 2018

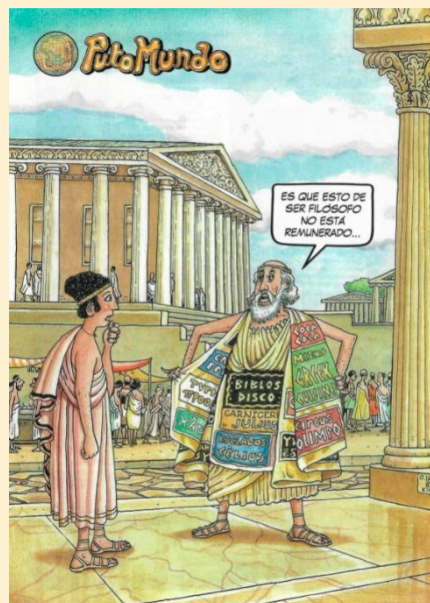

Recorria a algú que dominés internet i li demanava, per exemple: «Pots trobar imatges de l'estació de tren de Tolosa?», i em trobava molt de material. Al final un autor d'El Jueves em va acompanyar a comprar-me un ordinador. Escara que m'havien explicat com fer-ho, quan ho vaig intentar sol no vaig saber com cercar imatges. Me'n vaig anar a preguntar a casa d'un amic que viu a prop d'un estudi que tinc al poble on visc. No el vaig trobar, però l'hi vaig preguntar a la seva filla, que només tenia vuit anys, i ella em va ajudar. Em va ensenyar dues coses bàsiques, que no havia entès com s'havien de fer. Va ser la meva millor mestra.

En quin projecte treballes?

Visc en un poble de l'Empordà i en aquests temps de coronavirus m'avorria. Vaig llegir un llibre de Stefan Zweig, que era del meu pare, sobre Joseph Fouché, el polític de la Revolució Francesa que es comportava com un porc, que mai li va passar res per les seves accions. Vaig pensar que en podia fer una novel·la gràfica. És una història molt ben explicada. Vaig veure que s'havien acabat els drets dels hereus de l'autor (6).

Fins a la Revolució és bastant divertit de fer, surten molts pobres i miserables i també hi ha el tema de la guillotina. El problema és quan surt Napoleó, i entra el tema dels vestits, perquè llavors necessites buscar documentació i per a cada vinyeta hi he de dedicar quasi tres hores. Ho faig en color i hi poso molt de text. La qüestió és que hi vaig treballant.

Kim, Ariño, El Jueves, número 2091, 21/6/2017

Amaníaco, 2013

(0) L'edició espanyola de *Penthouse* va publicar el primer número a l'abril del 1978. El primer *Playboy* es va poder trobar als quioscos al novembre del mateix any.

(1) *El joc del segle* va ser un concurs de televisió emès per TV3 entre el 1991 i el 1993.

(2) La cançó (2001) es pot sentir a YouTube <https://www.youtube.com/watch?v=sqPTAgTYVzA>

(3) L'Argentina va viure una dictadura de dretes entre el 1976 i el 1983. Els militars van recórrer al terrorisme d'Estat, a la repressió i a la tortura per continuar en el poder.

(4) Episodi 1º de 10: «Presentación» (2011) <https://www.youtube.com/watch?v=6ZKNrmsSfPo>

(5) La sèrie no es va publicar a la revista entre els anys 2015 i 2017.

(6) Stefan Zweig va ser un escriptor austríac (1881-1942).

19 d'octubre de 2021

<http://humoristan.org>

Kim

Jordi Riera Pujal

Cita del document

Jordi Riera Pujal (2021): "Entrevista a Kim: «Faig humor, sense haver-me plantejat mai ser humorista.» a Humoristan, Barcelona. Disponible en línia el 19/10/2021 en: <http://humoristan.org>